

Євтушенко охарактеризував так: «И был так отрешенно бел Ахматовой патрицианский профиль». Спостережень кольорово-зорових можна навести дуже і дуже багато, але вважаю, що всі вони органічно притаманні поезії, інакше текст віршів буде видаватися читачеві сухим і безбарвним.

Кольорово-зорові образи одухотворюють поезію, надають їй відчутно естетичної цілісності і екзистенційної вартісності мистецтва.

Петро Ходанич, доцент (Ужгород)

Літературні обрії Миколи Зимомрі

До 70 – ліття вченого і письменника

В статті йдеться про літературну творчість М.Зимомрі, розглядаються питання взаємозв'язків між науковими працями вченого в галузі літературознавства, перекладу і досліджень україно – німецьких культурних взаємин і тематикою малої прози автора. На прикладі окремих творів проаналізовано стилістичні особливості творів.

Ключові слова: Микола Зимомря, літературознавство, переклад, німецько-українські культурні зв'язки, проза, стиль.

Literary Horizons Mykola Zymomry

The article refers to the literary work M.Zymomri, addresses the interrelationships between scientific research works in the field of literary translation and research Ukraine - German cultural relations and themed short fiction author. For example, some works analyzes stylistic features works.

Keywords: Mykola Zymomrya, literature, translation, German-Ukrainian cultural ties, prose, style.

Ще таке літературне обдарування? Це питання уже більше тисячі років хвилює не тільки дослідників літературного процесу, але й пересічного читача, який

піддається чарам слова, відкриває у прочитаному «знайоме, вгадуване і водночас загадкове», що наповнює серце хвилюванням і дає відповіді на загадки самого буття. Згадаймо Нерона чи Катерину Другу, імператорів, які тріскаючи від заздрості до слави талантів поетів, бралися за перо, позаяк розуміли, що їхня безмежна влада і неміряні багатства ніщо у часі перед словом, бо саме воно було і залишається найбільш стійкою субстанцією. І справді! Кинули у вічність і Римська і Російська імперії, але у часі залишилися поезії Овідія та Шевченка.

Літературне обдарування, а тим паче талант, мусимо розглядати як субстанцію реальну, яка притаманні окремій особистості, це вроджений і, що особливо важливо, зреалізований особистістю дар. У кожної людини своя доля, тим літературний шлях письменника – це вже біографія наміцно прив'язана до свого історичного часу і етнокультурного простору. Дивовижно, що більшість літераторів походять не із знатних родів, а з пересічних родин, з так званої глибинки, де культурний простір ще наміцно прив'язаний до звичаєвої культури, а слово має вагу не у вимірі вишуканої стилістики, а правди, мудрості, любові до отчого краю. Григій Тютюнник, намагаючись відповісти на це питання, висловився: «Немає таємниці таланту, є вічна загадка любові». В українському вимірі таку любов до отчої землі у слові виявили Шевченко і Франко, та власне вся українська класика.

З погляду таємниці таланту цікавим є літературний шлях нашого сучасника Миколи Зимомрі, який цьогоріч святкує 70-ліття. Микола Іванович вихідець зі славного гірського бойківського села Голятин (нар. 30 листопада 1946 р.), батьківщини президента Карпатської України Авг.Волошин. Було дитині трирочки, коли не стало батька, а крім нього ще п'ятірко діточок на руках згорьованої матері, згодом син напише в нарисі про маму Гафію, що довелось їй «не жити, а пізнати всю глибіню людського горя» [1.326].

Але серце цієї горянки завжди було наповнене любов'ю до пісні, згодом її пісні через записи сина стануть нашим загальним надбанням. Материна любов до слова не могла не передатися сину. Після закінчення місцевої десятилітки Микола Зимомря поступає на відділення української, а згодом і німецької філології Ужгородського державного університету.

Інтерес до наукової діяльності юнак засвідчив ще у студенські роки, навчання на розширило коло його пізнань, допомогло зорієнтуватися в пошуках власного наукового шляху. На сьогодні М.Зимомря – визнаний вчений у галузі літературознавства і художнього перекладу, доктор філологічних наук, професор, чия наукова діяльність в Ужгородському національному університеті, Закарпатському інституті післядипломної педагогічної освіти, університетах Польщі, Дрогобицькому державному університеті позначена чисельними монографіями, методичними посібниками, книгами і науковими статтями, яких набралось за майже п'ятидесятилітню діяльність більше тисячі.

Відтак М.Зимомря активно працює і на суто літературній ниві, є членом Національної спілки письменників України. Л. Сенік, аналізуючи його літературний доробок, зазначає, що перша новела автора «Вишиванка» була опублікована у газ. «Молодь Закарпаття» у 1962 р., «відтоді творив для «домашнього вжитку» [2.7]. З іншого боку, вся наукова діяльність М.Зимомрі тісно пов'язана з українським літературним процесом, місцем України у культурному просторі Європи від ХІХ ст. по наш час.

Підняті вченим питання особливо актуальні в часі становлення української держави. Ми опинилися перед двома полюсами:

1. Росія, яка не бачить свого майбутнього без України, її інтелектуального, історичного і промислового потенціалу,

тому вдалася до відкритої війни. Без України вона перетворюється в країну без власної обгрунтованої історії, чітко окресленої етнічної території, за характером політичної системи деспотичною країною середньовічного типу.

2. Західна Європа, яка не розуміє цього, не знає української історії, місця і ролі України у геополітичному просторі Європи і світу, сучасні європейці обмежують свої пізнання російською шовіністичною *рашатудейською* дезінформацією.

Тому на часі питання українства у інформаційному просторі. Наукова інтуїція зорієнтувала М. Зимомрю ще в часи так званого «брежнєвського застою» взятися за тему української культури у європейському просторі. Результатом наукових досліджень стала канд. дис. «Сприйняття української літератури в німецькомовних країнах від першовитоків до 1917 року...», захищена в Берліні, ун-тет ім. Гумбольта, 1972 р.

Отже, піднята проблема українського компоненту у німецькому культурно-освітньому просторі. Звичайно, що з огляду на час перед вченим було поставлено чимало «табу».

Так, працюючи вже на зорі української незалежності над своєю дисертацією, присвяченою українській культурно-освітній еміграції на Закарпатті в міжвоєнний період, автор цих рядків отримав можливість ознайомитися з багатьма архівними матеріалами, які були під грифом «Секретно» в колишніх архівах радянських спецслужб. Візьмемо для прикладу справу В.Бірчака. Викликаний на Закарпаття з Праги у вересні 1945 р. за офіційною версією «для участі в організації освіти», він відразу по приїзді був арештований НКВС. Видатний український письменник, доктор філософії, один з організаторів освіти на Закарпатті часів Чехословаччини, автор підручників з літератури, голова Пластового руху, інспектор шкіл Карпатської України, заступник голови ЗУНРу був засуджений на 25

років сталінських таборів. Під час допитів слідчий серед іншого ставив питання про публікації у німецьких виданнях З. Кузелі. Хто такий З.Кузеля? Що українського можна було друкувати в гітлерівській Німеччині? У радянських джерелах, звісно, прізвища Кузелі нема. Тільки через видання німецькі і чеські виявилось, що Зенон Кузеля – один з організаторів українського літературного життя під час Другої світової війни, завдяки його старанням у період окупації виходили твори багатьох українських письменників.

Тільки у наш час ми знаємо правду про гоніння українських літераторів у часи війни, розстріли, сувору цензуру, репресії, концтабори. Скільки мужності мав мати Кузеля, друкуючи твори українських письменників! Зараз ми маємо могутній пласт української прози, поезії, видрукованою його зусиллям у ті трагічні часи. Тему української літератури в часи Другої світової війни чудово описав М.Слабошпицький у романі «Поет із пекла.Тодось Осмачка».

Зрозуміло, що писати, а тим паче дати правильну оцінку українському літпроцесу в Німеччині першої пол. ХХ ст. в час радянські часи було не можливим. Імена Кузелі чи Бірчака, Теліги чи Осмачки, Самчука чи І.Іллявського були піддані забуттю. Зараз їх твори відносимо до золотого фонду українського красного письменства.

Започаткована більше сорока років тому М.Зимомрею тема україно-німецьких взаємин залишається відкритою і вимагає широкого наукового зацікавлення. З огляду на трагічність історичного періоду вона вимагає від дослідників глибоких знань не тільки в царині літератури, але й філософії, історії, політології, соціольної психології і, звичайно ж, німецької мови.

Важливим кроком для пізнання світом України є переклади української літератури на мови світу. Праці М.Зимомрі в галузі літературного перекладу – це вкрай

необхідний інструментарій у цій справі. Особливо цінною у цьому плані стала докторська дисертація М.Зимомрі – «Міжлітературні зв'язки та роль перекладу в художньому процесі», захищена в ін-ті літератури ім. Горького АН СРСР, 1984 р.

Літературний образ, інтерпретований за допомогою перекладу, дозволяє дати їй оцінку життя і інтересів іншої етнокультурної спільноти, зрозуміти її. Завдяки чисельним перекладам творів німецької, французької чи англійської літератур, пізнаємо ці народи. Однак у силу багатолітнього замовчування українського слова спершу Російською імперією, а згодом ще у більшій мірі керівною верхівкою СРСР, українська література, а відповідно Україна ще мало впізнавані у світі. Зауважимо, що за 25 років незалежності українські уряди так і не спромоглися запровадити програму пропаганди української літератури за кордоном, тоді коли весь цивілізований світ це успішно робить.

Тема українського слова у світі знайшла своє місце і у суто літературній творчості М. Зимомрі. У прозовій мініатюрі «Земний рай» задля підсилення авторської думки він звертається до поезії Д.Павличка:

*Нам європейським ярмарку народів,
Мене не помічають. Я стою
В юрбі побіля мурованих сходів,
Вітатись хочу – руку подаю...*

Україна – велика країна і годі стояти побіля мурів Європи.

Літературознавчі та літературні праці М.Зимомрі оцінені не тільки науковими і вченими званнями та ступенями, але й визнані літературною громадськістю. Таким визнанням став прийом у члени НСПУ. На сьогодні це один знебагатьох спілчан, які обіймаються проблемами україно-німецько-польських літературних взаємозв'язків, порівняльним літературознавством.

Літературна спільнота поцінувала творчість М. Зимомрі літературними преміями ім. І.Кошелівця, ім. Б.Лепкого, ім. О.Гриця.

М. Зимомря один з перших звернувся до вивчення німецької літератури Карпатського євро регіону. Завдяка його старанням український читач вперше ознайомитися з творчістю закарпатської німецькомовної поетеси Ольги Рішаві: книга «Голуба мандрівка», Уж.: Карпати, 1979 р. // Переклади, упорядкування М.Зимомрі // літературний переклад П.Скунць. М.Зимомря автор перекладу на німецьку мову збірки Д.Павличка «Київ у травні», 2001 р.

Однак збігло чимало часу, поки М. Зимомря наважився видати окремими книжками власні літературні твори. Як зазначає Л.Сеник, його збірники художніх (Джерела вічної краси»: худ-док. твори, 1996; «Долі в людях»: Нариси. Інтерв'ю, Дрогобич: Коло, 2006, – 480 с.; «Час і життя», 2012) отримали помітний розголос і письменник же «набув справжньої майстерності». Досвід науковця і тонке відчуття пера дозволяють М.Зимомрі вільно творити саме художній образ, позначений психологічним різнобарв'ям, авторською стилістикою образів, а водночас дивовижним вкрапленням біографічного та історичного матеріалу, філософських узагальнень і різноманітних поетичних текстів від Данте і Шекспіра до Шевченка і Павличка, що стають своєрідним продовженням авторської думки. Коло постатей у нарисах М.Зимомрі вражає, серед них і чимало знаних діячів української духовності і літератури, як-от: єписком І.Маргітич, художник Ю.Герц, академіки М.Мушинка і Ю.Борев, видатні літературознавці В.Марко і В.Панченко, В.Поп та І.Сенько, письменники Д.Павличко і В.Ладижець, а ще рідна мати Гафія, родичі, що робить тексти особливо довірливими і щирими. Як нарисовець М. Зимомря творить своєрідну енциклопедію сучасної української культури.

Книга малої прози «Дзвін для ангелів» вийшла друком в ужгородському видавництві А. Брези у 2014 р. і визначена як жанр образків. Червневі трави», «Цибулинки», «Жниво», «Чесна печаль» та інші, це вірші у прозі, оригінальне повернення читача у стихію українського літературного імпресіонізму. Автор вдається до вільної імпровізації художнього образу, а безфабульна побудова твору, відсутність наскрізної домінанти головного героя, оригінальне поєднання факту і його вільна суб'єктивізація, часом звернення до магічних карпатських вірувань (голос Зрячої води; Співоче каміння, Дерево зеленого дощу, Знак болю...) творять ауру авторського стилю М.Зимомрі.

Наступну книгу М.Зимомрі «Образки Срібної землі» (Дрогобич-Люблін: Посвіт, 2016, 132 с.) – це білінгва, переклад творів польською здійснив польський поет, доктор філології Тадей Карабович. Читачеві запропоновано оригінальні ремінісценції, які наповнені ліричним струменем.

Літературний світ М.Зимомрі – це багатозарове поєднання художніх образів, документу і публіцистики, філософських узагальнень і постійне навернення до наукового, зокрема, літературного фактажу з історичними постатями Гете, Шіллера, Гайне, Шевченка до сучасних Д.Павличка та П.Скунця і менш відомих, але без яких важко уявити певний культурний простір України, Німеччини та Польщі. Це багатоголосся дивує і захоплює, коли вчитуєшся, підпадаєш під вплив тексту, починаєш заглиблюватися у підтекст, суть того, що і спонукало автора до процесу творення, розумієш, що така література під силу тільки справжньому знавцю літературного процесу, аналітику і водночас чутливому до тонкощів слова письменнику.

Визначити жанр у якому працює прозаїк М.Зимомря практично не можливо. Задля прикладу розглянемо мініатюру «Срібні сльози». У тексті в півтора сторінки йдеться про обов'язок живих перед мертвими –

відвідування їх могил. Перше речення – «Дійство за близьким померлим – то завжди сумна тема» – подібно музичній увертюрі вводить нас в провідну тему художнього тексту. Наступне речення «Вона мала місце, коли відійшов за межу кращого світу Микола Дубанич (1912 – 1979). Вуйко помер 4 січня 1974-го, а через два дні його поховали...» В наступних речення йдеться про долю померлого, красу його дружини, знавців витонченої краси горянок художника А.Коцку і письменника М.Томчанія. Відтак автор пише про народження вуйною-красунею дітей Федорця, який загинув на заробітка під Полтавою і Михайлика, «доволі заможного чоловіка», який не приїде з Берегова до Хуста на могилу батька. Далі з точністю документального кіно подано шлях до занедбаної могили батька, відтак літературна ремінісценція про історію загибелі Хустського замку. Отже, два образи – забута могила і зруйнований замок. Але що залишається у пам'яті? Могилу відвідує сестра покійного. «Небо замкнулося – хмари попливли на захід. Так, то срібні материнські сльози напевно викликали дощову зливу...» Таким чином, автор творить ні що інше як новелу.

М.Зимомря вміло знаходить різноманітні психологічні тональності від суму, тривоги, до піднесення чи гумору. Так у мініатюрі «Зла тінь» йдеться про сталінські репресії. По селу пішло, що «пес покусав Сталіна!». Тут не до сміху. Вірний сталінський посіпака міліціонер Гурневич не забарився дослідити справу. Виявилось, що хлопчик йшов до школи і з його тайстрини випав кусень хліба, загорнутий у газету «Правда» від 21 грудня 1952 р. Смаколик схопив собака, пошматувавши при цьому зубами портрет Сталіна на передовиці. Замах на генералісімуса було розкрито і підступного злочинця, тобто пса, розстрілято іменем закону. Свідок розстрілу пес Бушко відтоді ніколи не загавкав. Чи не в цьому була мета сталінського терору? Всі повинні мовчати і сліпо виконувати веління ренжиму. Не

згодні під ростріл чи в табори. М. Зимовря запропонував оригінальну сатиру на прибічників тоталітаризму.

Етюд «Вирвечка» запрошує читача в село Нове Давидково разом з відомим крайовим істориком Іваном (д.іст. наук. І.М.Гранчак), яке за переказами засноване донькою Ярослава Мудрого Анастасією, що вийшла заміж за короля угорського. Але наріжна думка автора про місце України в Європі подана через вірш О.Олеся «Пам'ятай!», 1931 р., де йдеться про нелегку долю України в час голодомору:

*«...коли ворушились і скелі німі,
... Європа мовчала...
... Коли Україна життя прокляла
І ціла могилою стала,
Як сльози котились і в демона зла,
Європа мовчала.*

Таким чином текст у тексті, підчилює авторські роздуми про складність історичного часу і сутність національної культури.

Відправною точкою невеличкого есею з проблеми філософії літератури «Замок під небесами» стала загадка появи книги Жюль Верна «Замок у Карпатах». Автор звертається до загадки художнього образу, що постає як перед Марко Вовчок, і Шевченком, Шекспіром чи Гете, так і сучасним автором.

Як зазначає доктор філ. наук Микола Ткачук, «Світ (М.Зимомрі) – широкий та розмаїтий несе об'єктивну відкритість для сприймання справжніх ідеалів та їхнього утвердження між далекими і й близькими людьми» [2.126].

До речі, саме перу цього авторитетного вченого належить ґрунтовна праця «Першооснова змісту. Літературний портрет Миколи Зимомрі» (2016) [3.5 – 77].»

Література

1. Зимомря М. Мамині пісні, писані серцем...// Долі в людях. Дрогобич: Коло, 2006. - С.324
2. Сенік Л. Змагання зі словом. // Зимомря М. Дзвін для ангелів. – Ужгород: Вид. ФОП А.Бреза, 2014. – С. 7
3. Ткачук М. Микола Зимомря: слово про автора.// Микола Зимомря. Образки Срібної землі. – Дрогобич-Люблін: Вид. Посвіт, 2016. – с. 126; Ткачук М. Першооснова змісту. Літературний портрет Миколи Зимомрі. – Тернопіль, 2016.– С. 5 – 77.

В статтє говоритя о літературном творчествє М.Зимомря, рассматриваютя вопросы взаимосвязей между научными трудами ученого в области литературоведения, перевода и исследований Украины - немецких культурных отношений и тематике малой прозы автора. На примере отдельных произведений проанализированы стилистические особенности произведений.

Ключевые слова: Николай Зимомря, литературоведение, перевод, немецко-украинские культурные связи, проза, стиль.

Л.І. Царик, доц., к. філ. н. (Тернопіль)

Національно-визвольні змагання 1917 – 1920 років у житті і творчості Володимира Сосюри

У статті на основі спогадів поета та ранніх його творів проаналізовано риси художнього світу Володимира Сосюри періоду 1917-1920 років. Окреслено специфіку індивідуальних та екзистенційних особливостей ліричної творчості митця під час національно-визвольних змагань в Україні, учасником яких він був. З'ясовано роль «Спогадів» Сосюри для рецепції та інтерпретації його творчості 20-30-х років.

Ключові слова: лірика, мемуари, жанр, ремінісценції, мотив, рецепція.

The features of the artistic world of Vladimir Sosyury by period 1917-1920 analyzed on the basis of early memories of the poet and his works. The specific features of individual and existential lyrical works of